

якість особистості; сформований професіоналізм; домінування в структурі мотивації праці пізнавально-творчої (когнітивно-креативної) спрямованості над прагматично-економічною.

У цьому розділі особливе місце відведене проблемі соціального захисту інноваційної фахової інтелігенції, яка розглядається як соціогуманістична складова соціально-економічного механізму посилення інтелектуально-інноваційного потенціалу РСС. Автори справедливо зазначають, що така постановка питання актуалізує необхідність розробки і реалізації принципово нового – інтелектуалозахисного напрямку державної і регіональної соціальної політики.

Логічним завершенням наукової публікації став дев'ятий розділ монографії, присвячений механізму управління розвитком регіональних суспільних систем, в якому обґрунтовано необхідність вдосконалення традиційних сфер

діяльності влади та залучення нових технологій управлінської діяльності. Слід відзначити, що у цьому розділі висвітлюються також такі важливі для українського суспільства проблеми, як: необхідність вдосконалення інституційного забезпечення управління РСС і покращення якості управлінського середовища РСС.

В умовах посилення регіональних особливостей у формуванні нового поділу праці, змін у територіальній організації економіки, зумовлених ринковими перетвореннями, посилення територіальної диференціації і ускладнення протікання соціальних процесів охоплених авторами монографії комплекс питань поглиблює й творчо розвиває регіональну науку. Цей науковий доробок авторів доцільно використовувати і на практиці як пропозиції щодо удосконалення регіональної політики у процесі реалізації Державної стратегії регіонального розвитку.

Надійшло 02.06.2008 р.

В.І. Куценко

Соціальна географія як навчальна дисципліна століття

Успішне розв'язання сьогоденішніх соціальних проблем як у глобальному, так і в регіональному масштабі передбачає врахування того, що кожна з цих проблем завжди має певний територіально-просторовий вимір. Адекватна оцінка зазначеного аспекту забезпечується в рамках такої галузі наукових знань, як соціальна географія. У зв'язку із цим особливої важливості набуває не лише впровадження викладання

соціальної географії на географічних факультетах, але й введення названої дисципліни до курсу підготовки вищих навчальних закладів, які готують фахівців для економіки в цілому.

Набуття соціальною географією статусу навчальної дисципліни обумовлює появу цілого ряду підручників, у яких викладаються загальні теоретико-методологічні та методичні основи цієї науки чи її окремих підрозділів, як то: медична

географія, географія туризму та ін. Серед цих підручників особливою заглибленістю у теоретичні, методологічні та методичні аспекти виділяється рецензований нами навчальний посібник¹, який нещодавно вийшов із друку. Його автором є Л.Т. Шевчук – відома дослідниця, працююча у галузі соціально-географічної проблематики.

Структура рецензованого посібника в цілому є характерною для навчального видання і включає п'ять розділів, присвячених послідовному розгляду таких питань, як – теоретичні основи соціальної географії (розділ 1), історія їх становлення та сучасний рівень (розділ 2), напрями розвитку теоретичної бази соціальної географії у ХХІ ст. (розділ 3), особливості та шляхи вдосконалення галузевої структури регіональної соціальної географії (розділ 4), напрями вдосконалення методичного апарату соціальної географії (розділ 5). Разом із тим оригінальність і новизну цьому підручнику надає наближеність, певною мірою, до монографічного стилю викладення його матеріалу, наведення окремих результатів наукових досліджень автора.

Логіко-дискурсивний підхід до вивчення проблематики означеної навчальної дисципліни, згідно з яким у посібнику наводяться різні, часто суттєво відмінні погляди вітчизняних і зарубіжних науковців щодо окреслених питань, дозволяє читачеві краще опанувати досить складні поняття зі сфер географії, соціології, економіки, філософії, якими оперує автор. Такий підхід застосовано вже зі самого початку – під час викладення питання про об'єкт і предмет дослідження соціальної географії (с. 21–33) та її місце в системі географічних наук (с. 33–49).

Провідною рисою підручника треба назвати його інноваційність, що виявляється у висвітленні новітніх поглядів на теоретичні проблеми соціальної географії як відносно самостійної галузі наукових знань. Головним при цьому є обґрунтування автором думки про необхідність розробки нової парадигми соціально-географічних досліджень, що враховує накопичені впродовж останніх десятиліть знання, і відповідно до якої має відбуватися перехід від тлумачення соціальної сфери як другорядної, до розгляду названої сфери як одного з чільних факторів суспільно-економічного розвитку (с. 140–152).

У контексті зміни парадигми досліджень у підручнику подається авторське бачення проблеми розробки нових концепцій і теорій у соціальній географії. В цьому зв'язку обґрунтовуються стратегічні орієнтири розвитку соціальної сфери на регіональному рівні (с. 155–166). Вельми цікавими в означеному контексті є наведення авторської теорії суспільно-географічного поля, що складається зі взаємопроникаючих і взаємодіючих елементарних полів (політичного, економічного, трудового, мотиваційного та ін.) (с. 169–170), а також оцінка рівнів розвитку суспільного економічного менталітету населення регіонів нашої держави (с. 172–183).

Важливе методологічне і методичне значення мають визначення у посібнику напрямів удосконалення понятійно-термінологічного апарату соціальної географії на сучасному етапі її розвитку (с. 190–193), а також постановка питання про актуальність систематизації згідно зі структурою географічної науки відповідних матеріалів у комп'ютерних системах та введення у зв'язку із цим поняття

¹ Шевчук Л.Т. Соціальна географія: Навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 349 с.

віртуальної соціальної географії (с. 183–189).

Надалі, розглядаючи напрями вдосконалення методичного апарату соціальної географії, автор поглиблює розробку цього питання, приділяючи увагу, зокрема, можливостям адаптації сучасних інформаційних технологій до реалізації завдань соціально-географічних досліджень (с. 325–344).

Спеціальне місце в підручнику відведено питанню оцінки перспектив подальшого розвитку соціальної географії. При цьому автором висловлено думку про збереження тенденцій її диверсифікації в галузевому напрямку, включаючи й регіональні соціально-географічні дослідження (с. 197). Серед цих напрямів у підручнику виділяються географія населення та, як авторська новація, – географія діяльності населення (с. 199–228), а також розглядаються підрозділи соціальної географії, що вивчають сфери культури (с. 229–236), релігії (с. 236–268), медичної (с. 269–286) та рекреаційної (с. 286–307) діяльності.

Однак, разом із тим, прикрим упущенням автора, на наш погляд, є відсутність у цьому переліку географії освітнього комплексу, що репрезентує фактично ключовий вид економічної діяльності серед тих, які належать до соціальних.

Можливо також навести ще деякі менш суттєві зауваження до змісту підручника, як, зокрема, те, що його сильні сторони, а саме, – прагнення до залучення якнайширшого обсягу інформації з різних галузей наукових

знань, іноді обертається деякою еkleктичністю в поданні матеріалу; чи, як наприклад, невиправдане, на наш погляд, переважне використання автором терміна «сакральна географія», а не «географія релігійної діяльності», що краще узгоджується із суттю того, про що йдеться у відповідних підрозділах підручника, у той час, коли більш багатозначне за змістом поняття «сакральна географія» може розумітись також і як «географія Святих Місць». Окрім того, слабкою стороною цього навчального підручника з географічної дисципліни може бути визнано те, що в ньому не наведено жодної мапи.

Однак зрозуміло, що дуже важко, чи навіть практично неможливо, досягти ідеального стану підручника, підготовленого у новаторському ключі. А саме таким є рецензований навчальний посібник. Його цінність полягає, перш за все, у використанні нових підходів, що надають поштовх творчій думці читачів та орієнтують їх на творче оволодіння викладеного в ньому предмета.

Тому рецензована книга може бути названа новим словом у соціальній географії, а отже, цей навчальний посібник буде корисним як для викладачів і студентів, так і для спеціалістів, що займаються питаннями розвитку соціальної сфери з метою забезпечення досягнення рівня її територіальної організації, оптимального для життєдіяльності населення у відповідності з вимогами початку ХХІ ст.

Надійшло 07.05.2008 р.